

в контексті тенденцій постглобалізації, визначені ознаки їх класифікації з виділенням ступеня захисту прав інтелектуальної власності та конкретизацією видів по традиційним ознакам. Удосконалено позиціонування інновацій за джерелами їх виникнення, сферами діяльності, ефективності. Особливу увагу приділено економічній, управлінській, організаційній інноваціям.

Ключові слова: класифікація інновацій, економічні інновації, управлінські інновації, організаційні інновації, ефективність інновацій.

Лук'яненко Ольга Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародного менеджменту, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна, e-mail: lukianenko@ukr.net.

Лук'яненко Ольга Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародного менеджменту, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Україна.

Lukianenko Olha, Vadym Hetman Kyiv National Economics University, Ukraine, e-mail: lukianenko@ukr.net

УДК [338.432:658]:65.012.8.002.6

DOI: 10.15587/2312-8372.2015.37870

Карпенко О. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

В статті проаналізовано та визначено головні проблеми організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва. Механізм забезпечення економічної безпеки пропонується розглядати як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових, мотиваційних шляхів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого забезпечується одержання необхідного обсягу прибутку для перебування в стані економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, підприємництво, складники економічної безпеки, організаційний механізм, конкурентоспроможність.

1. Вступ

Економічна безпека підприємництва відіграє визначальну роль у зміцненні безпеки національної економіки та є передумовою її стабільного розвитку. Існує взаємозалежність між розвитком підприємництва та забезпеченням таких функціональних складників безпеки держави, як фінансовий, соціальний, технологічний, продовольчий, зовнішньоекономічний, демографічний, енергетичний та екологічний. Усвідомлення місця економічної безпеки підприємництва у системі безпеки національної економіки змушує більш ґрунтовно підійти до дослідження змісту цієї економічної категорії.

2. Постановка проблеми

Незважаючи на глибину сучасних економічних напрацювань щодо теоретичних та методичних положень, досить вразливою є правова база регулювання організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва в АПК. Економічну безпеку підприємництва в АПК необхідно розглядати як сукупність принципів, методів та способів, за яких забезпечується економічний розвиток, конкурентоспроможність і стійкість підприємства, захист його ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

3. Аналіз досліджень і публікацій

Вчені В. Амбросов, Т. Мареніч, М. Хорунжий, О. Гавриляк, Н. Левковець, І. Шевченко, К. Рачковски, Ф. Шнайдер, Ш. Роніс розглядають економічний механізм в економічній теорії як сукупність методів, форм, інструментів, через які чиниться вплив на виробничу діяльність господарюючих суб'єктів на основі використання економічних законів і категорій для підвищення їх ефективності. Щодо сутності поняття «організаційний механізм», то його розглядають як систему методів, способів, прийомів формування і регулювання відносин об'єктів з внутрішнім і зовнішнім середовищем [1]. Розглянувши наведені визначення, вважаємо, що найбільш повним є підхід колективу авторів на чолі з Козаченко Г. В., які механізм забезпечення економічної безпеки пропонують розглядати як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових, мотиваційних шляхів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого забезпечується одержання необхідного обсягу прибутку для перебування в стані економічної безпеки [2].

4. Об'єкт, мета та задачі дослідження

Об'єкт дослідження: регулювання організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємства в АПК.

Метою статті є аналіз та визначення головних проблем організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва в АПК.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі задачі:

1. Проаналізувати нормативно-правову базу організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва в АПК.

2. Визначити шляхи мотивації становлення малого та середнього підприємництва в АПК і його безпеки.

5. Результати дослідження економічної безпеки підприємництва

Становлення економічної безпеки підприємництва реалізується через розробку і впровадження його організаційно-економічного забезпечення. Саме воно є одним з найбільш важливих елементів його стратегічного розвитку. Під організаційно-економічним забезпеченням економічної безпеки підприємництва в АПК розуміють систему заходів, розроблених державою з урахуванням вимог ринку та інтересів суб'єктів бізнесу. Воно складається з правових та фінансових механізмів, механізмів стимулювання й контролю, державних органів і фондів, покликаних займатися економічною безпекою підприємницьких структур та суб'єктів бізнесу.

Вчені-економісти поняття «механізм» здебільшого не вживають окремо, а досліджують економічний, господарський, правовий, ринковий, фінансовий, організаційний механізми.

Здійснення цього механізму неможливе без:

- розробки та ухвалення законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність в АПК;
- ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування та підтримку підприємництва в АПК.

Саме така правова база і буде визначати правову сторону відносин між підприємством і державою. Оскільки правова база не може існувати сама по собі, регулювання економічної безпеки підприємництва пов'язане насамперед з наглядом та виконанням тих чи інших умов, нормативів, указаних у правовій базі [3].

Одним з найпоширеніших механізмів регулювання економічної безпеки підприємництва з боку держави є застосування цільових програм, що чітко передбачають цілі, шляхи, методи та очікувані результати від підприємницької діяльності. На сьогодні одним із законопроектів, що регламентують та регулюють підприємницьку діяльність, в тому числі в аграрній сфері, є Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про державну підтримку сільського господарства України» [4].

Основа правового регулювання у сфері безпеки, в тому числі і безпеки підприємницької діяльності складають положення Конституції України та Закону України «Про основи національної безпеки України», Закони України «Про охорону діяльності», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в електронних системах», «Про банки і банківську діяльність», «Про захист від недобросовісної конкуренції», положення Цивільного, Господарського та Кримінального кодексів, Кодексу України про адміністративні правопорушення; Кодексу про працю в Україні, відомчих підзаконних та нормативних актів.

Таким чином, незважаючи на відсутність спеціальних правових актів, правова основа для регулювання діяльності у сфері безпеки підприємницької діяльності все ж таки створена і питання полягає в її якісному поліпшенні та вчасному правовому реагуванні на ті чи інші події.

Що ж до економічного забезпечення, то тут слід звернути увагу на ряд особливостей, в яких здійснюється економічний розвиток країни. Насамперед, особливістю можна вважати період становлення в Україні ринкових відносин. Саме в такий період економіка країни найбільш часто буває вражена різного роду негараздами, їй притаманні нестабільність, часті кризи, значний тіньовий сектор, поширення недобросовісної конкуренції, рейдерства, корупції, різноманітних злочинів. Результатом таких негараздів є зниження стійкості національної економіки, залежність від іноземного капіталу, технологій, енергетичних джерел і т. ін. Все це позначається і на вітчизняній підприємницькій діяльності в АПК та її безпеці.

Відповідно до звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2013/2014 рік, Україна серед 148 країн посіла 84 місце, отримавши 4,05 бали із семи можливих. Це на 11 позицій нижче, ніж у 2012/2013 році. Якщо розглянути динаміку індексів за період 2008–2013 роки, то показник переживав злети і падіння та врешті став навіть нижчим за 5 років (4,08 бали у 2008–2009 р.р.). Субіндекс «Розвиток бізнесу» склав за даними звіту лише 3,7 бали. Відповідно до даних звіту ВЕФ було перераховано основні фактори, що негативно впливають на безпеку бізнесу та розвиток підприємництва в АПК (рис. 1) [5].

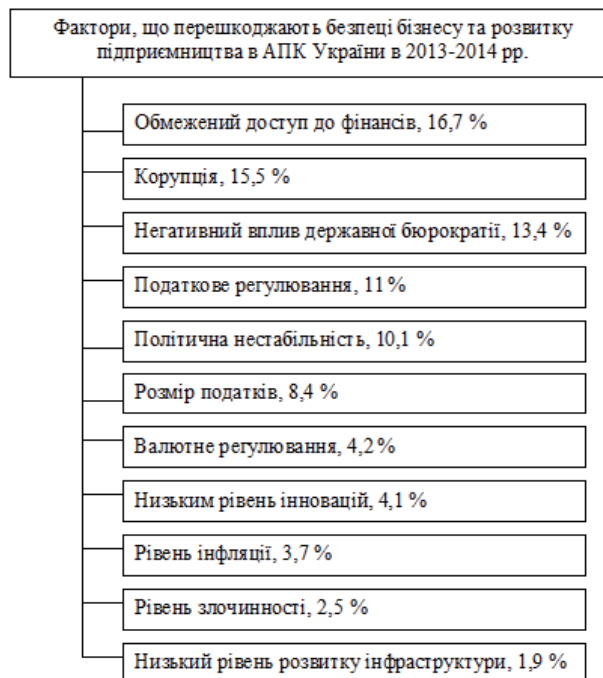

Рис. 1. Проблемні фактори що перешкоджають безпеці бізнесу та розвитку підприємництва в АПК в Україні в 2013–2014 рр.

Перш за все звужується можливість формування в необхідних обсягах капіталу, що суттєво стримує розвиток цього підприємництва, продукція не завжди може конкурувати з іноземними зразками, недосконалість

податкової політики, панування недобросовісної конкуренції та корупції з боку вітчизняного чиновництва. Бізнес стає досить складним, дорогим і ризиковим [6].

Нині, українське сільське господарство виготовляє лише сировину для переробної промисловості, яка вже і випускає кінцевий продукт, отже, воно часто просто відірване від процесів ринкового ціноутворення. За відсутності інфляції ціни і попит на продовольчі товари відносно стабільні (ціни навіть можуть мати тенденцію до зниження, як показує досвід США, Франції та інших розвинених країн), а це змушує товаровиробників для забезпечення підвищення доходності знижувати витрати. Звідси, для сільськогосподарського виробництва багаторазово збільшується значення чинника ризику, що негативно позначається на економічній безпеці підприємства [7].

Аналізуючи проблеми організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємства в АПК не можна не зупинитися на проблемі інформаційно-консультаційного забезпечення, без якого неможливий подальший розвиток малого і середнього бізнесу, який не може дозволити собі мати в штаті велику кількість фахівців різних напрямів.

Нині сільський товаровиробник практично втратив звичні канали отримання інформації, тоді як необхідність в ній значно зросла. Крім того, сільському підприємцеві стали потрібні консультації з питань ринкової кон'юнктури, які раніше не виникали. Останніми роками інформаційні потоки зросли у декілька разів, об'єм інформації збільшився, розібратися в якій самостійно сільським підприємцям стало складно.

В Україні проблемами інформаційно-консультаційного забезпечення підприємства в АПК займається «Українська аграрна конфедерація». Її основними завданнями є створення наукових центрів для вивчення проблем агропромислового комплексу в Україні.

Проте, найголовнішою проблемою організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємства в АПК є брак коштів, надходження яких мало б забезпечуватися інфраструктурою фінансового ринку [8–10].

Так, за даними Міністерства фінансів України за для нарощування експортного потенціалу та забезпечення продовольчої стабільності в Законі України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» було збільшено розмір видатків на підтримку розвитку аграрного сектора в порівнянні з минулим роком і у 2014 році передбачалося фінансування сільського господарства в розмірі 10,3 млрд. грн. Передбачено збільшення асигнувань на розвиток тваринництва, для розбудови аграрного ринку, відновлено програму будівництва ринків сільськогосподарської продукції. З метою оновлення технічного оснащення сільськогосподарських підприємств та запровадження інновацій у виробництво було передбачено видатки через лізинг у сумі 192 млн. грн., у тому числі за рахунок коштів загального фонду державного бюджету 140 млн. грн. Збережена пільгова система оподаткування аграріїв, що повинна надати можливість отримати пільги виробнику на суму 20 млрд. грн. [11–13]. Але, на жаль, у зв'язку з політичною ситуацією в Україні цього не сталося.

Крім цього, проблема фінансування суб'єктів підприємства в АПК полягає в обмеженні доступу до

таких традиційних для ринкової економіки джерел фінансових ресурсів, як кошти банківської системи та ринку цінних паперів.

Банківські кредити використовуються обмежено через великі відсоткові ставки та відсутність гарантій для банків (у вигляді застав або високоліквідних активів). Хоча, на Заході роль банківських кредитів як одного з головних джерел фінансових ресурсів підприємства вагома.

Є три потенційно доступних джерела отримання фінансових ресурсів для підприємницької діяльності:

- Український фонд підтримки підприємництва.
- Український державний фонд підтримки селянських, фермерських господарств.
- Державний інноваційний фонд.

Проте, названі фонди не стали дієвим інструментом фінансової підтримки підприємців, що пов'язано з незначними їх фінансовими можливостями, викликаними обмеженими ресурсами бюджетної системи та неспроможністю залучити кошти з інших джерел. За такої ситуації в Україні виправдано діють громадські спілки для надання допомоги малим і середнім підприємцям в АПК.

Підтримку організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємства в АПК в Україні здійснюють:

1. Державні та громадські організації.
2. Міжнародні організації: група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Агентство США з міжнародного розвитку, Програма Тасіс, Координаційне бюро з питань економічних консультацій.
3. Донорські організації: Фонд Євразія, Фонд НОУ-ХАУ, Міжнародний фонд «Відродження».
4. Кредитно-фінансові організації: Фонд Євразія, Фонд підтримки підприємств у нових західних незалежних країнах, Відділ Кредитування Малого Підприємства.

До фінансово-кредитних установ, які надають допомогу суб'єктам підприємницької діяльності за міжнародними кредитними лініями, належать: ВППБ «Аваль»; АБ «Ажіо»; Всеукраїнський акціонерний банк «АТ ВА-Банк»; АКБ «Київ-приват» спільно з Німецько-Українським; Акціонерний комерційний банк «Надра»; Комерційний банк «Приватбанк»; Український кредитний банк; Державний експортно-імпорتنний банк України (Укр-ексімбанк).

5. Сервісні організації: Ньюбізнес, Міжнародна Фінансова Корпорація (МФК), Програма розвитку бізнес-інкубаторів в Україні (РБІ), Комерційна служба посольства США.

Узагальнюючи практику державної фінансово-кредитної безпеки підприємства в АПК, необхідно підкреслити, що цей процес стримує проблема високих відсоткових ставок, і хоча вона певним чином вирішується, в тому числі запровадженням програм часткового відшкодування, однак проблемі відсутності у підприємців застави на сьогодні ще приділена достатня увага.

Одним із шляхів розв'язання даної проблеми є створення фондів для надання гарантій та порук. Запровадження цього механізму дозволить отримувати банківські кредити тим категоріям підприємців, що сьогодні взагалі не мають такої можливості, зокрема, підприємцям — початківцям та новоствореним інноваційним підприємствам.

6. Обговорення результатів дослідження економічної безпеки підприємництва

На основі проведеного аналізу можна виділити головні проблеми організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва в АПК:

- відсутність цілісних стратегічних програм розвитку та відповідного рівня їхнього фінансування;
- відсутність інноваційної бази розвитку;
- обмежений доступ до кредитних ресурсів і відсутність цивілізованого правового поля в сфері кредитування;
- відсутність державних замовлень на продукцію та послуги малого бізнесу;
- високий рівень бюрократичних перепон;
- тотальна й забюрократизована система здійснення контролю з боку податкових та інших контролюючих органів.

7. Висновки

В результаті проведених досліджень доведено:

1. Створення цілісної системи організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки підприємництва в АПК — складний і тривалий процес. Проте, уже сьогодні можливо й необхідно закласти організаційно-економічні засади відповідної державної політики шляхом створення сприятливого податкового, цінового, інвестиційного та інноваційного режимів.

2. Таке реформування відповідної державної політики стимулюватиме становлення малого та середнього підприємництва в АПК і його безпеки, а ще більшою мірою сприятиме поступовій легалізації «тіньового» капіталу.

Література

1. Гарафонов, О. І. Концептуальні підходи до організаційно-економічного механізму реструктуризації інтегрованих корпоративних структур [Текст]: зб. наук. пр. / О. І. Гарафонов // II міжнародна періодична науково-практична конференція «Альянс наук: учений — ученому». — Том 1. — Дніпропетровськ: НАУ «Ера», 2005. — С. 24–27.
2. Левковець, Н. П. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / Н. П. Левковець // Управління проектами, системний аналіз і логістика. — 2008. — № 5. — С. 333–336.
3. Лебедик, Т. М. Організаційно-економічне забезпечення регіонального розвитку підприємництва в сфері послуг [Текст]: дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / Тетяна Миколаївна Лебедик. — Київ, 2006. — 200 с.
4. Про державну підтримку сільського господарства в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-ІУ. — Режим доступу: \www/URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15
5. Звіт Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2013/2014 рік [Електронний ресурс] / Українська аграрна конфедерація. — Режим доступу: \www/URL: http://agroconf.org/
6. Прутська, Т. Ю. Роль держави у розвитку підприємництва в аграрному секторі [Текст] / Т. Ю. Прутська // Агросвіт. — 2014. — № 18. — С. 55–62.
7. Афендікова, Н. О. Проблеми розвитку підприємництва в сільському господарстві України [Текст] / Н. О. Афендікова // Агросвіт. — 2014. — № 14. — С. 21–25.
8. Кубай, Н. Є. Проблеми діяльності малих приватних підприємств в економіці України [Текст] / Н. Є. Кубай // Вісник Львівської комерційної академії. — Львів: «Коопосвіта», 1998. — Т. 3. — С. 212–218.
9. Кузнецова, І. С. Фінансова підтримка малого підприємництва [Текст] / І. С. Кузнецова // Фінанси України. — 2001. — № 6. — С. 72–78.
10. Сизоненко, В. О. Методологічні аспекти фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва [Текст] / В. О. Сизоненко, Н. Ф. Колесник // Фінанси України. — 2000. — № 12. — С. 103–108.
11. Про державний бюджет України на 2014 рік [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2014 р. — Режим доступу: \www/URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18
12. Raczkowski, K. Economic security of business transactions: management in business [Text] / Konrad Raczkowski, Friedrich Schneider. — Oxford: Chartridge Books Oxford, 2013. — 462 p.
13. Ronis, S. R. Economic security: neglected dimension of national security? [Text] / Sheila R. Ronis. — Washington, D. C.: National Defense University Press, 2011. — 116 p.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

В статье проанализированы и определены основные проблемы организационно-экономического обеспечения экономической безопасности предпринимательства. Механизм обеспечения экономической безопасности предлагается рассматривать как совокупность управленческих, экономических, организационных, правовых, мотивационных путей гармонизации интересов предприятия с интересами субъектов внешней среды, с помощью чего обеспечивается получение необходимого объема прибыли для пребывания в состоянии экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, предпринимательство, составляющие экономической безопасности, организационный механизм, конкурентоспособность.

Карпенко Ольга Володимирівна, старший викладач, кафедра економіки та підприємництва, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Університет» Україна», Миколаїв, Україна, e-mail: vrp1208@mail.ru.

Карпенко Ольга Владимировна, старший преподаватель, кафедра экономики и предпринимательства, Николаевский межрегиональный институт развития человека ВНЗ «Университет» Украина», Николаев, Украина.

Karpenko Olga, Nicholas Interregional Institute of Human Development Universities «University «Ukraine», Mykolaiv, Ukraine, e-mail: vrp 1208@mail.ru